

Усе твоє, дитино!
- Усе моє! Скільки всього!
Я така багата!
- Правда, дитино, так і є,
Тільки ще багатша я:
Все твоє, а ти – моя, дитино.

(Суан Куїнь. Переклад з в'єтнамської).

Граматичне завдання: Зробіть графічні схеми речень зі звертаннями. Чи є звертання членом речення?

Мовленнєве завдання: Візьміть у однокласника інтерв'ю на тему “Що таке справжнє багатство?”, дотримуючись правил поведінки при роботі з мікрофоном.

Таким чином, врахування розглянутих принципів, умов і форм організації роботи на уроках мови, використання текстів дозволить моделювати мовленнєві ситуації, що спонукатиме до висловлювань учнів, до розвитку їх діалогічного мовлення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Архипова Е.В. Основы методики развития речи учащихся. – М.:Вербум–М., 2004. – 192 с.
2. Дегтярева К.В. Дидактические условия обучения диалогической речи на уроках русского языка: принципы диалогической речи // Русский язык, литература и культура в школе и вузе. – 2007. – № 2 (14). – С.23-26.
3. Курач Л.И. Что побуждает нас вступать в общение. Роль коммуникативных ситуаций в обучении диалогической речи //Русская словесность в школах Украины. – 2003. – № 6. – С.19-21
4. Леонтьев А.А. Язык, речь, речевая деятельность. – М.,1969. – С.20.
5. Рідна мова. 5-12 класи: Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К., 2004.
6. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза. – Архангельск,1990. – 384 с.

УДК 37.03

Н.В. Реус

В.О. СУХОМЛИНСЬКИЙ ПРО РОЛЬ МАТЕМАТИКИ У ВИХОВАННІ ОСОБИСТОСТІ ШКОЛЯРА

У статті висвітлюється досвід В.О. Сухомлинського щодо викладання математики у середній школі. З'ясовується значення математики у міжпредметних зв'язках і в розумовому розвитку учнів. Визначається роль оцінювання навчальних досягнень школярів при вивченні математики.

It is described in the article the experience of V.A. Sukhomlinsky in mathematics teaching in middle school. Becomes clear the meaning of mathematics in connections with other subjects and in mental development of pupils. It is determined the role of school achievement valuation of pupils in mathematics study.

Багато навчальних колективів, вчителів, фахівців успіхи у навчанні і вихованні пов'язують з удосконаленням уроку, коли навчально-виховний процес є не стільки інформативним, скільки розвивальним і набуває особистісного спрямування. Такі фахівці дотримуються порад вчених. Багато порад, які актуальні і сьогодні, в своїй науково-педагогічній спадщині залишив видатний педагог В.О. Сухомлинський.

«... виховувати в учнів прагнення пізнавати навколишній світ, виконуючи складні розумові операції: аналіз, синтез, порівняння, узагальнення; самостійно бачити причинно-наслідкові зв'язки; самостійно, без зовнішнього тиску оцінювати явища навколишньої дійсності; розвивати вміння доказово відстоювати свої думки і погляди; прагнення своєю

розумовою та іншою працею щось довести, утвердити, відстояти; спостерігати, досліджувати, робити власні висновки з явищ навколишнього життя на основі прочитаного в довідковій літературі, наукових журналах» – це настанова вченого нащадкам усіх поколінь.

У розумовій діяльності учнів великого значення В.О. Сухомлинський надавав мисленню, тому що повноцінне розумове виховання учнів можливо за умов розвитку мислення.

Нагадаємо, що мислення – це психічний процес відображення дійсності, найвища форма творчої активності людини. (Большой психологический словарь/Сост. и общ. ред. Б. Мещеряков, В. Зинченко, – СПб.: ПРАЙМ-ЕВРОЗНАК, 2005. – 672 с.)

В.О. Сухомлинський вважав: «.. основним завданням школи – домогтися, щоб у розумовому розвитку учнів належне місце зайняли основи наук».

«...Серед основ наук важливу роль відіграє математика. Цей предмет вивчається в середній школі з першого до останнього класу. З перших кроків навчання поняття і закономірності в царині математики стають важливим засобом пізнання і усвідомлення навколишнього світу, розвитку свідомості. Роль математики в розумовому вихованні виняткова. Математика – світоглядний предмет, який просягає всі науки, що вивчають і природу, і суспільне життя. Математичне мислення – це не тільки розуміння кількісних, просторових, функціональних залежностей між числами, величинами, геометричними фігурами, але і своєрідний підхід до дійсності, метод дослідження фактів і явищ природи, суспільного життя, праці, економіки, засіб аналізу причинно-наслідкових зв'язків між явищами».

Дослухаючись до порад В.О. Сухомлинського, слід зауважити, що дуже помиляються сучасні вихователі, які думають, що математику не слід вивчати всім у широкому обсязі, особливо тим, хто її не розуміє і не любить.

«...Математичне мислення необхідно для успішного вивчення усіх предметів; математичні здібності – це яскравий прояв якостей розуму, які відіграють велику роль у пізнавальній і творчій трудовій діяльності. Задача школи – піклуватися про розвиток математичних здібностей **всіх** учнів» – ось про що мріяв видатний вчений.

І далі Василь Олександрович пояснює: «...що вчителі математики виховують в учнів культуру наукового висловлювання думки, вчать обґрунтовувати наслідки з даних посилок. Культура мислення, яка у дітей формується в процесі вивчення математики, накладає відбиток на всю розумову працю в процесі навчання, на характер спостережень за явищами природи при вивченні біології, фізики, хімії, астрономії. Ідеї функціональної залежності і змінної величини, які відіграють велику роль при вивченні математики, розвивають діалектичне мислення, полегшуючи розуміння причинно-наслідкових зв'язків при вивченні інших предметів...»

«...Математичні методи доведення учні використовують при аналізі явищ природи, зокрема під час спостережень, пов'язаних з вивченням механіки. Використання прийомів математичного мислення при пізнанні світу і у праці – одна з головних ліній зв'язку теорії з практикою в процесі вивчення математики. Використовуються методи математичного доведення і при вивченні хімії. Великого значення ми надаємо використанню математичних методів при правильному виборі шляхів досягнення кінцевої мети праці, з метою порівняння достоїнств та недоліків окремих шляхів. Велике значення має математика у вихованні працелюбності, акуратності, критичності».

Як можна не скористатися такими порадами Василя Олександровича?

Сьогодні багато говорять про міжпредметні зв'язки, кожний вчитель розуміє, що треба шукати в своєму предметі точки дотику з матеріалом інших предметів. «Але ж, – писав В.О. Сухомлинський, – міжпредметні зв'язки полягають не лише в цьому. Найбільш глибокі зв'язки лежать не стільки в змісті фактичного матеріалу, скільки в характері розумової праці. Побудована на науковій основі розумова праця учнів призводить до того, що математика допомагає дитині засвоювати історію, а історія сприяє розвитку математичних здібностей».

Ось що потрібно знати нашим батькам, які думають, що не треба обтяжувати дитину математичними знаннями, бо в неї немає здібностей до математики і вона любить історію.

Як же треба вчити математику, щоб вона допомагала вчити історію?

В.О. Сухомлинський в своїх працях вчив, як це робити: «... учень добре запам'ятав (завчив) правило, закон, формулу, висновок, але не вміє користуватися своїми знаннями, застосовувати їх, а буває і так що не розуміє суті того, що завчив. В таких випадках кажуть «визубрив» не розуміючи». Що необхідно робити, щоб застерегти від «зубріння» – цього великого зла?

«Запам'ятовування повинно ґрунтуватися на розумінні. Ведіть учня к запам'ятовуванню через осмислення, розуміння чисельних фактів, предметів, явищ. Не допускайте запам'ятовування того, що ще не зрозуміло, не осмислено. Шлях від осмислення фактів, явищ до глибокого розуміння абстрактної істини (правила, формули, закону, висновків) лежить через практичну роботу, яка саме і представляє собою оволодіння знаннями».

«... багаторічний досвід переконав мене, – пише В.О. Сухомлинський, – якщо учень вже в початковій школі володіє абстрактними істинами, в процесі осмислення фактів, явищ, він набув такої якості розумової праці як уміння охоплювати ряд взаємопов'язаних явищ, подій ... тобто він вміє думати над причинно-наслідковими, функціональними зв'язками.

... Вміння думати над умовою арифметичної задачі (особливо в IV і V класах) як раз залежить від того, як дитина оволодіває абстрактними узагальненнями. Не вміють думати над задачею, не вміють мислено охоплювати залежність між величинами ті школярі, які заучують абстрактні узагальнення без осмислення достатньої кількості фактів. І навпаки, якщо запам'ятовування абстрактної істини в розумовій праці учня ґрунтується на мислиневому заглибленні у факти, якщо він не завчив, а запам'ятав – то в арифметичній задачі він бачить не якусь комбінацію цифр, а залежність між величинами».

Висновок: абстрактне мислення, яке формується на уроках математики, допомагає оволодівати і іншими предметами.

Зрозуміло, що математика належить до важких, багатопланових предметів, потребує логічного мислення, яке не у всіх школярів добре розвинене, і **оцінювання** знань учнів з математики є непростим завданням і для вчителя, і для учнів. Тому школярі при вивченні математики зазнають багато труднощів і іноді неправильне оцінювання ще більше додає труднощів і робить математику одним з неулюблених предметів.

Із цього приводу Василь Олександрович зауважує:

«... оцінка лише тоді стає стимулом, спонукаючим до активної розумової праці, коли відносини між вчителем і дитиною побудовані на взаємній довірі і доброзичливості ....Оцінка – це один із найбільш тонких інструментів виховання. Як ставиться учень до оцінки, поставленій вчителем, можна зробити безпомилковий висновок про те, як він ставиться до вчителя, наскільки йому довіряє і поважає».

Усім учителям це відомо, але не всі розуміють, що наслідком цих відносин може бути і негативне ставлення до предмета, в даному разі до математики – важливої і необхідної для розвитку дитини науки.

І далі вчений зазначає:

«... я ніколи не ставив незадовільної оцінки, якщо учень не міг з тих, чи інших обставин оволодіти знаннями. Ніщо так не пригнічує дитину, як думка про те, що він ні до чого не здатний. Смуток, пригніченість – ці почуття накладають відбиток на всю розумову працю школяра, його мозок якби завмирає. Тільки світле почуття оптимізму є живлючим струмочком, який живить річку думки».

«Ніколи не спішить виставляти незадовільну оцінку. Пам'ятайте, що радість успіху – це могутня емоційна сила, від якої залежить бажання дитини бути хорошою. Піклуйтеся про те, щоб ця внутрішня сила дитини ніколи не виснажувалась. Бо якщо її немає, то не допоможуть ніякі педагогічні хитрощі».

ЛІТЕРАТУРА:

1. В.О. Сухомлинський. Вибрані твори в 5 томах.: К., 1979. – Т. 2. – С. 487-488, с.497. – Т. 4. – С. 235-236.

УДК 37.0:172.3

К.В. Фатєєва

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ В.О. СУХОМЛИНСЬКОГО У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ХЕРСОНЬСЬКОГО АКАДЕМІЧНОГО ЛІЦЕЮ

У статті представлено реалізацію педагогічних ідей В.О. Сухомлинського у навчально-виховному процесі Херсонського Академічного ліцею при ХДУ.

The article presents the implementation of educational ideas VO Suhomlinskiego in the educational process Kherson Academic Lyceum at KSU.

Демократичні перетворення і соціальні потрясіння в суспільстві сьогодення викликали необхідність виховання нестандартної, високо моральної, творчої особистості, що можливо виконати лише завдяки підвищенню культурного рівня, відродженню загальнолюдських духовних цінностей, перебудові системи народної освіти, поверненню її до гуманістичних джерел, до морального виховання дітей та юнацтва.

Розвиток навчальних закладів освіти нового покоління, спрямованих на використання інноваційних технологій навчання, принципів гуманізму, інтеграції та глобалізації у навчально-виховному процесі, що сприяє всебічному розвитку підростаючого покоління та утворює інтелектуальну і творчу еліту ХХІ ст. неможливий без звернень до вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду.

Мета даної статті – виявити реалізацію педагогічних ідей В.О. Сухомлинського у навчально-виховному процесі Херсонського Академічного ліцею при ХДУ.

Зараз одним із принципів реалізації Державної Національної програми “Освіта” (Україна – ХХІ ст.) є гуманізація освіти, що полягає в утвердженні людини як найвищої соціальної цінності, у найповнішому розкритті її здібностей та задоволенні різноманітних освітніх потреб [5: 53].

Свого часу зміна авторитарності на гуманізм було обумовлено прагненням до возвеличення людини, визначення її як особистості та акцент світовідношень перенісся з абсолютної особистості (Бога) на реальну людину [4: 127].

Принцип гуманізму – один із фундаментальних принципів на яких базується національне виховання як цілісна система. Принцип гуманізму утверджує високе суспільне визнання людини, її гідності, цінностей як особистості, право на свободу і вияв своїх здібностей, гармонізацію відносин між людиною і суспільством, людиною і природою тощо, а, як відомо, заклади середньої освіти це кузня майбутнього суспільства. Тому необхідність гуманізації педагогічного процесу не підлягає сьогодні сумніву і досвід українського педагога-гуманіста В.О. Сухомлинського набуває знову своєї значущості.

Особистість В. Сухомлинського та його педагогічні ідеї, окремі аспекти його педагогічної спадщини стали предметом вивчення науковців як в Україні (М. Антонєць, І. Бєх, А. Богуш, Л. Бондар, І. Зязюн, В. Кузь, О. Савченко, М. Сметанський та ін.), так і поза її межами (А. Борисовський, Б. Кваша, М. Мухін, В. Риндак, С. Соловейчик та ін.).

Херсонському Академічному ліцею при ХДУ (далі ліцею) не довелося кардинально за роки існування перетворювати зміст навчально-виховного процесу з ціллю підвищення його якості чи конкурентоспроможності, адже з початку заснування цей навчальний заклад середньої освіти вже виділився своєю чіткою спрямованістю на створення елітного закладу